

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมา

การศึกษาเป็นการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพเพื่อความเจริญของสังคมและสังคม โดยผ่านการถ่ายทอดความรู้ การฝึกอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์ จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ที่เกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคมแห่ง การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การศึกษาเป็น กระบวนการทางสังคมที่จะทำให้คนในสังคมมีทักษะในการดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างเป็นสุข หรืออาจกล่าว ได้ว่าเป็นกระบวนการหล่อหลอมให้คนสามารถประพฤติปฏิบัติตน พัฒนาตนเพื่อประกอบอาชีพ และอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข การศึกษาในยุคปัจจุบันจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งใน การเตรียมความพร้อมให้กับคนเพื่อเป็นพลังในการพัฒนาประเทศโดยมีเป้าหมายหลักที่สำคัญเพื่อ มุ่งเน้นประโยชน์ให้เกิดขึ้นกับตัวบุคคล เมื่อคนในสังคมมีความรู้ ความสามารถ และทักษะที่พร้อม จะรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมและเศรษฐกิจก็จะนำพาให้สังคมนั้น ไปสู่ ความเข้มแข็ง มีเอกภาพ เป็นสังคมที่ค้ำจุนสู่การพัฒนาและก้าวทันต่อการเปลี่ยนของโลกใน ยุคปัจจุบัน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2557 : 4)

การบริหารสถานศึกษาในสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ เทคนิควิธีการบริหารที่ทันสมัยเพื่อสร้างความร่วมมือกับทุกฝ่ายใน การปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิผลอย่างแท้จริงโดยผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ และเป็นที่ยอมรับของผู้ใต้บังคับบัญชา มีทักษะในการสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคม สามารถติดต่อสื่อสาร กับผู้อื่น ได้เป็นอย่างดี รู้จักตัดสินใจแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างมีเหตุมีผล รวมทั้งเป็นผู้สร้าง บรรยากาศในการทำงานให้เกิดความสุขแก่ผู้ร่วมงาน ในอดีตที่ผ่านมา มนุษย์เชื่อกันว่า ความก้าวหน้าหรือความสำเร็จของคนเกิดจากเชาวน์ปัญญา (Intelligence Quotient) หรือเรียกว่า ไอคิว (I.Q.) ความฉลาดทางเชาวน์ปัญญาเป็นการคิด การใช้เหตุผล การคำนวณ การเชื่อมโยงสิ่งต่าง ๆ รอบตัวมนุษย์ทำให้เกิดความคิดที่ถูกต้อง สามารถแก้ไขปัญหาได้ แต่ทว่าในปัจจุบันนักจิตวิทยาเชื่อว่า เชาวน์ปัญญาเป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งเท่านั้น ยังมีปัจจัยอื่น ๆ อีกมากมายโดยเฉพาะความฉลาด ทางอารมณ์ (Emotional Quotient) ที่มีส่วนสำคัญในการผลักดันให้คนเราประสบความสำเร็จ ในชีวิตอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับ โกลแมน (Goleman, 1995 : 45 – 46) ได้กล่าวว่า ถึงแม้ เชาวน์ปัญญาหรือทักษะทางเทคนิคจะมีความสำคัญต่อการทำงาน แต่ความฉลาดทางอารมณ์ก็นับว่า

มีอิทธิพลต่อการเป็นผู้นำที่ประสบความสำเร็จมากเช่นกัน เซาว์ปัญญาจะส่งผลให้เกิดความสำเร็จได้เพียงร้อยละ 20 ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 80 เป็นผลมาจากความฉลาดทางอารมณ์ ทำให้ผู้บริหารมีความตื่นตัวที่จะพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์มากขึ้น ทั้งนี้ ความฉลาดทางอารมณ์เป็นความสามารถในการเข้าใจสามารถรับรู้ความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น รู้จักเห็นใจผู้อื่น รวมทั้งการจัดการอารมณ์ให้เป็นไปในทิศทางที่ก่อให้เกิดความสงบสุขและความสำเร็จในชีวิต ดังที่ กิบ (Gibbs, 1995 : 24) กล่าวว่า ผู้ที่ตระหนักถึงความรู้สึกของตนเองและผู้อื่นเพื่อสร้างแรงจูงใจในตัวเอง สามารถจัดการอารมณ์ต่าง ๆ ของตนเองและอารมณ์ที่เกิดจากความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นได้นั้นเรียกว่า ผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์ ดังนั้นความฉลาดทางอารมณ์จึงเป็นหัวใจสำคัญต่อความสำเร็จของผู้บริหารในแต่ละองค์การ ซึ่งจะนำไปสู่แนวทางใหม่ของการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีนโยบายที่มุ่งเน้นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน เช่นเดียวกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 ที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเพื่อสร้างการรับรู้ ความเข้าใจ การยอมรับ และเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผนฯ เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนแผนไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560 : 3) จากนโยบายข้างต้น ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีความฉลาดทางอารมณ์ เพื่อให้การบริหารงานโดยเน้นการมีส่วนร่วมสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากที่สุด

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาถึงความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด เพื่อจะได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สำหรับนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาระดับความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด
2. เพื่อเปรียบเทียบความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด จำแนกตามเพศ อายุ ประสบการณ์ในการทำงาน วุฒิการศึกษา และขนาดสถานศึกษา

ประโยชน์ของการวิจัย

ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของตนเอง ซึ่งจะช่วยลดความขัดแย้งในการทำงานร่วมกัน และนำไปสู่การบริหารงานภายในสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด ปีการศึกษา 2563 จำนวน 1,090 คน แบ่งออกเป็น สถานศึกษาขนาดเล็ก 230 คน สถานศึกษาขนาดกลาง 717 คน และสถานศึกษาขนาดใหญ่ 143 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด. ออนไลน์. 2563)

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด ปีการศึกษา 2563 จำนวน 285 คน แบ่งออกเป็นสถานศึกษาขนาดเล็ก 60 คน สถานศึกษาขนาดกลาง 188 คน และสถานศึกษาขนาดใหญ่ 37 คน โดยใช้ตารางเทียบหากกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan. 1970 : 607 – 610) การสุ่มตัวอย่างเป็นการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) ซึ่งใช้ขนาดของสถานศึกษาเป็นชั้นของการแบ่ง หลังจากนั้นผู้วิจัยจึงทำการคัดเลือกครูผู้สอนในสถานศึกษาด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ ได้แก่

1.1 เพศ ประกอบด้วย

1.1.1 ชาย

1.1.2 หญิง

1.2 อายุของครูผู้สอน ประกอบด้วย

1.2.1 อายุ 21-37 ปี

1.2.2 อายุ 38-53 ปี

1.2.3 อายุ 54-72 ปี

1.3 ประสิทธิภาพในการทำงาน ประกอบด้วย

1.3.1 ประสิทธิภาพน้อย

1.3.2 ประสิทธิภาพมาก

1.4 วุฒิกการศึกษา ประกอบด้วย

1.4.1 ปริญญาตรี

1.4.2 สูงกว่าปริญญาตรี

1.5 ขนาดสถานศึกษา ประกอบด้วย

1.5.1 สถานศึกษาขนาดเล็ก

1.5.2 สถานศึกษาขนาดกลาง

1.5.3 สถานศึกษาขนาดใหญ่

2. ตัวแปรตาม ได้แก่ ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามการรับรู้ของครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด ประกอบด้วย

2.1 การตระหนักรู้ในตนเอง

2.2 การควบคุมตนเอง

2.3 การสร้างแรงจูงใจในตนเอง

2.4 การเข้าใจบุคคลอื่น

นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการวิจัยครั้งนี้ มีนิยามศัพท์เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ดังนี้
การรับรู้ หมายถึง การแปลความข้อมูลที่ได้จากการสัมผัสทางกายต่อสิ่งเร้าต่าง ๆ ของครูผู้สอนโดยใช้ประสบการณ์หรือความรู้ที่มีอยู่เดิม

ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง การรับรู้สภาวะอารมณ์ของตนเอง ความสามารถในการควบคุมอารมณ์และความรู้สึกของตนเองให้มีจิตใจที่มั่นคง มองโลกในแง่ดี การสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ตนเองไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ และการรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา เพื่อปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ซึ่งจะช่วยให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างสร้างสรรค์และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ประกอบด้วย

1. การตระหนักรู้ในตนเอง หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาในการรับรู้สภาวะอารมณ์ของตนเองได้อย่างถูกต้อง สามารถประเมินตนเองได้ตามความเป็นจริง รู้จุดด้อยของตนเอง มีความมั่นใจในตนเอง เข้าใจถึงความรู้สึกนึกคิด และความต้องการของตนเอง เห็นคุณค่าของตนและยอมรับความเห็นของผู้อื่น ใช้ความคิดเกี่ยวกับอารมณ์ความรู้สึกให้เกิดประโยชน์ได้อย่างสร้างสรรค์

2. การควบคุมตนเอง หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาในการจัดการกับอารมณ์และแรงกระตุ้นภายในได้อย่างเหมาะสม เป็นคนซื่อสัตย์ น่าเชื่อถือ มีคุณธรรมและ

รับผิดชอบ มีความสามารถในการปรับตัว ยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ มีความคิดเปิดกว้างกับข้อมูลใหม่

3. การสร้างแรงจูงใจในตนเอง หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาในการสร้างแรงจูงใจให้แก่ตนเอง รู้จักโน้มน้าวใจตนเองไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ ยึดมั่นในเป้าหมายของกลุ่มและสถานศึกษา มีความคิดริเริ่มและพร้อมที่จะปฏิบัติสิ่งใหม่เมื่อมีโอกาส มองโลกในแง่ดี รวมทั้งไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรคทั้งปวง

4. การเข้าใจบุคคลอื่น หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาในการล่วงรู้อารมณ์ของผู้อื่น สามารถรับรู้ความรู้สึกและมุมมองของผู้อื่น มีความรัก ความห่วงใย และความเอื้ออาทรต่อผู้อื่น

ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้อำนวยการ โรงเรียนและรองผู้อำนวยการ โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด

ครูผู้สอน หมายถึง บุคลากรวิชาชีพครูซึ่งปฏิบัติหน้าที่หลักในด้านการจัดการเรียนการสอน และส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน

สถานศึกษา หมายถึง สถานศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐซึ่งอยู่ภายใต้การดูแลรับผิดชอบของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด

ประสบการณ์ในการทำงาน หมายถึง ระยะเวลาในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด นับตั้งแต่วันที่ได้รับการบรรจุแต่งตั้งจนถึงปัจจุบัน แบ่งออกเป็น

1. ประสบการณ์น้อย หมายถึง ระยะเวลาในการปฏิบัติงานของครูน้อยกว่าค่าเฉลี่ยของประสบการณ์ในการปฏิบัติงานของกลุ่มตัวอย่าง ในงานวิจัยฉบับนี้ คือ น้อยกว่า 13 ปี

2. ประสบการณ์มาก หมายถึง ระยะเวลาในการปฏิบัติงานของครูมากกว่าหรือเท่ากับค่าเฉลี่ยของประสบการณ์ในการปฏิบัติงานของกลุ่มตัวอย่าง ในงานวิจัยฉบับนี้ คือ มากกว่าหรือเท่ากับ 13 ปี

ขนาดสถานศึกษา หมายถึง ประเภทของสถานศึกษาซึ่งจำแนกตามจำนวนนักเรียน โดยใช้เกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งเป็น 3 ขนาด ดังนี้

1. สถานศึกษานขนาดเล็ก หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 1 - 120 คน

2. สถานศึกษานขนาดกลาง หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 121 - 600 คน

3. สถานศึกษานขนาดใหญ่ หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 601 คนขึ้นไป

อายุของครูผู้สอน หมายถึง ช่วงเวลานับตั้งแต่เกิดจนถึงปัจจุบันของครูผู้สอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด ซึ่งจำแนกออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ

ตามหลักเกณฑ์ของกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (กรมสุขภาพจิต. ออนไลน์. 2563)
ดังนี้

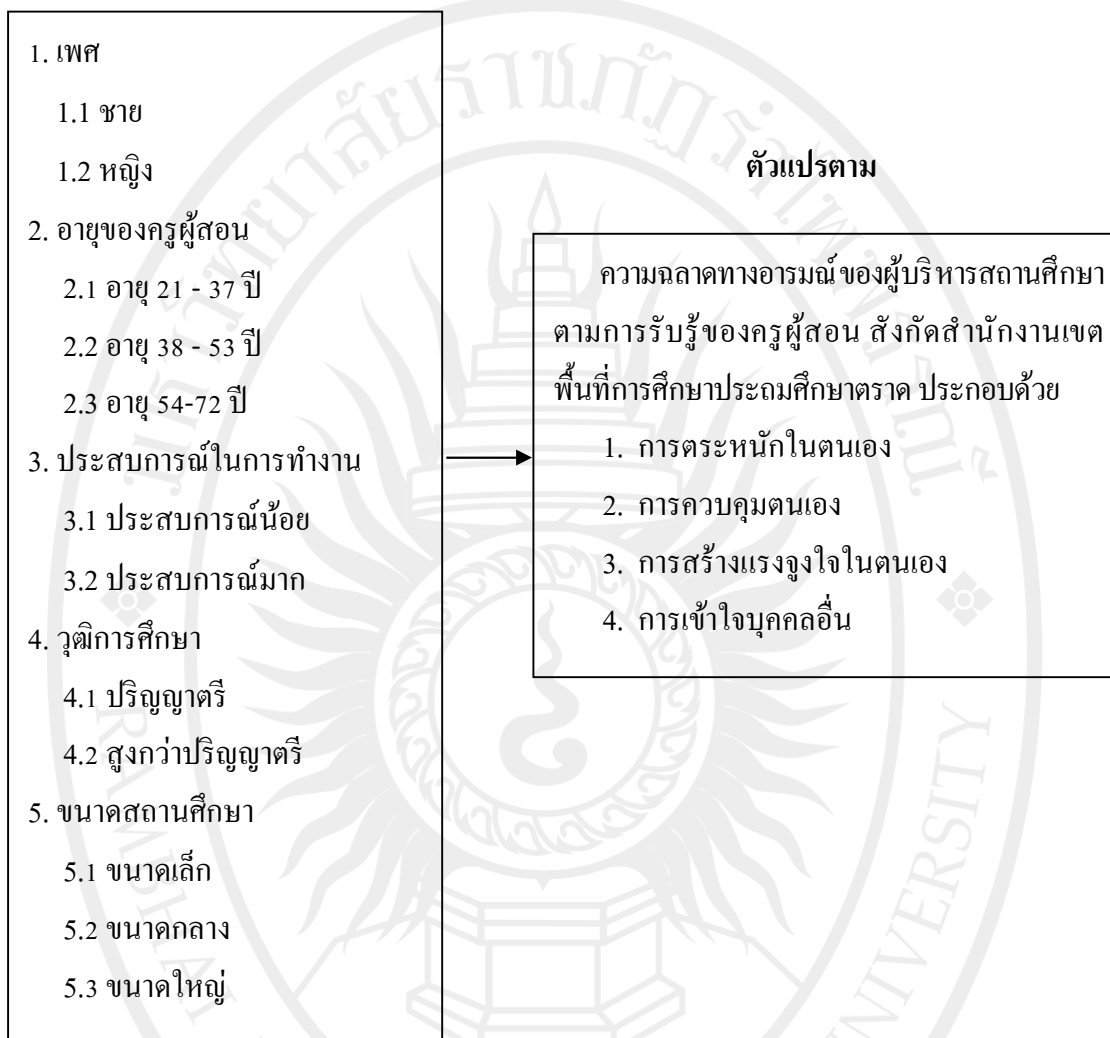
1. อายุ 21 – 37 ปี
2. อายุ 38 – 53 ปี
3. อายุ 54 – 72 ปี

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาถึงความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามการรับรู้ของครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด โดยวิเคราะห์จากแนวคิดของ จันทน์กฤษณา ผลวิวัฒน์ (2556 : 35) โดเนลด์สัน (Donaldson, 1997 : 2) คูเปอร์ และ ซาวาฟ (Cooper and Sawaf, 1997 : 13) เมเยอร์ และ ซาลอเวย์ (Mayer and Salovey, 1997 : 10 - 11) โกลแมน (Goleman, 1998 : 26 - 27) ไวซิงเจอร์ (Weisinger, 1998 : 19 - 21) บาร์ออน (Bar - On, 2000 : 108) และ การ์ดเนอร์ (Gardner, 2004 : 39) ดังภาพประกอบ 1

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ตัวแปรอิสระ

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมุติฐานในการวิจัย

1. ครูผู้สอนที่มีเพศต่างกันมีการรับรู้ต่อความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด แตกต่างกัน
2. ครูผู้สอนที่มีอายุต่างกันมีการรับรู้ต่อความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด แตกต่างกัน
3. ครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกันมีการรับรู้ต่อความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด แตกต่างกัน

4. ครูผู้สอนที่มีวุฒิการศึกษาต่างกันมีการรับรู้ต่อความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราดแตกต่างกัน

5. ครูผู้สอนซึ่งปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกันมีการรับรู้ต่อความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราดแตกต่างกัน

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี